

**OLIY TA'LIM TASHKILOTLARIDA MOLIYAVIY
HISOBOTLARNI TUZIB TAQDIM ETISH****Xonimqulov Islom Ergash o'g'li**

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti mustaqil tadqiqotchisi

ORCID ID:0009-0001-9983-1829

Oliy ta'lim tashkilotlarining samarali faoliyati ko'p jihatdan ularning moliyaviy boshqaruv tizimi va moliyaviy hisobotlarning sifatiga bog'liqdir. Moliyaviy hisobotlar oliy ta'lim tashkilotlarining moliyaviy holati, moliyaviy natijalari va pul oqimlari to'g'risida ishonchli hamda tizimli axborot beruvchi muhim manba hisoblanadi. Ushbu hisobotlar davlat organlari, yuqori turuvchi tashkilotlar, nazorat idoralari hamda boshqa manfaatdor tomonlar uchun muhim axborot vazifasini bajaradi.

O'zbekiston Respublikasida oliy ta'lim tashkilotlarida moliyaviy hisobotlarni tuzish va taqdim etish jarayoni amaldagi qonunchilik, byudjet hisobi standartlari hamda Moliya vazirligi tomonidan belgilangan tartiblar asosida amalga oshiriladi. So'nggi yillarda ta'lim tizimida moliyaviy shaffoflikni oshirish va hisobotlarni xalqaro amaliyotga yaqinlashtirish masalalariga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Moliyaviy hisobotlar oliy ta'lim tashkilotining ma'lum hisobot davridagi moliyaviy holatini aks ettiruvchi hujjatlar majmuasidir. Ular orqali tashkilotning aktivlari, majburiyatlari, daromadlari, xarajatlari hamda moliyaviy natijalari to'g'risida umumlashtirilgan ma'lumotlar shakllantiriladi.

Oliy ta'lim tashkilotlarida moliyaviy hisobotlarning asosiy maqsadi mablag'lardan maqsadli va samarali foydalanilishini ko'rsatish, moliyaviy intizomni ta'minlash hamda boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun ishonchli axborot bazasini yaratishdan iborat. Moliyaviy hisobotlar, ayniqsa, byudjet va byudjetdan tashqari mablag'lar harakatini nazorat qilishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Davlat sektori tashkilotlarining moliyaviy hisobotlarini shakllantirishni tartibga solivchu normativ hujjat O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirining 18.01.2019 yilda «O'zbekiston Respublikasi byudjet hisobining standarti 3-sonli BHS «Byudjet hisoboti»ni tasdiqlash to'g'risida»¹gi buyrug'i tasdiqlangan bo'lib, ushbu standart byudjet tashkilotlari tomonidan hisoblash metodi bo'yicha choraklik va yillik byudjet hisobotlarini tuzish va taqdim qilishda qo'llaniladi.

Hisobot shakllari oliy ta'lim tashkilotlarining moliyaviy faoliyatini har tomonlama baholash imkonini beradi. Moliyaviy hisobotlarni tuzish jarayoni bir necha bosqichdan iborat bo'lib, avvalo, buxgalteriya hisobi ma'lumotlarini to'plash va umumlashtirishdan boshlanadi. Oliy ta'lim tashkilotlarida moliyaviy hisobotlar quyidagi asosiy shakllarda tuziladi. (1-rasm).

balans (1-son shakl)

moliyaviy faoliyat natijalari to'g'risida hisobot

xarajatlar smetasining ijrosi haqidagi hisobot (2-son shakl)

debitorlik va kreditorlik qarzlari to'g'risidagi ma'lumot

byudjet tashkilotini rivojlantirish jamg'armasining pul mablag'lari harakati to'g'risidagi hisobot

ta'lim muassasalarida to'lov-kontrakt shaklidan tushgan mablag'lar harakati to'g'risidagi hisobot

tovar-moddiy zaxiralar va nomoliyaviy aktivlar harakati to'g'risidagi hisobot

byudjet tashkilotlarini chet el valyuta mablag'larining harakati to'g'risidagi hisobot

¹ O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirining 18.01.2019 yildagi «O'zbekiston Respublikasi byudjet hisobining 3-sonli standarti «Byudjet hisoboti»ni tasdiqlash to'g'risida»gi 3124 son buyrug'i.

3-sonli BHS “Byudjet hisoboti” O‘zbekiston Respublikasi Moliya vaziri tomonidan tasdiqlangan bo‘lib, byudjet tizimi bo‘yicha hisobotlarni yuritish va taqdim etish tartibini belgilaydi. Standart davlat byudjeti, davlat maqsadli jamg‘armalari va byudjet tashkilotlari tomonidan tuziladigan hisobotlarning yagona shaklini joriy etadi. Standartning asosiy maqsadi - byudjet mablag‘larining harakati, daromad va xarajatlar bo‘yicha aniq, shaffof va taqqoslanadigan hisobotlarni shakllantirishni ta‘minlashdir. Ushbu standart byudjet ijrosi bo‘yicha daromadlar, xarajatlar, byudjetlararo o‘zaro hisob-kitoblar va qoldiqlar to‘g‘risidagi hisobotlar tarkibini belgilaydi, shuningdek, hisobotlarni tuzish tartibi va muddatlarini aniq ko‘rsatadi. Standart quyidagi subyektlarga tatbiq etiladi: respublika va mahalliy byudjetlar, davlat maqsadli jamg‘armalari, byudjet tashkilotlari hamda g‘aznachilik organlari. Ushbu standartning joriy etilishi byudjet jarayonida moliyaviy intizomni mustahkamlaydi, davlat mablag‘larining sarflanishi va tushumlarining to‘liq va ishonchli aks ettirilishini ta‘minlaydi. 3-son BHSga ko‘ra oliy ta‘lim subektlari quyidagi yillik hamda choraklik moliyaviy hisobot turlarini taqdim etishlari zarur.

Hisobotlar belgilangan muddatlarda tuziladi va elektron hamda qog‘oz shaklida vakolatli organlarga taqdim etiladi. Hisobotlarni taqdim etish jarayonida ularning haqqoniyligi, aniqligi va to‘liqligi muhim ahamiyatga ega. Hisobotlarda ko‘rsatilgan ma‘lumotlar ichki va tashqi moliyaviy nazorat organlari tomonidan tekshiriladi. Bu jarayon moliyaviy shaffoflikni ta‘minlash va noqonuniy xarajatlarning oldini olishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, oliy ta‘lim tashkilotlarida moliyaviy hisobotlarni tuzib taqdim etish moliyaviy boshqaruv tizimining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Moliyaviy hisobotlar orqali mablag‘larning shakllanishi va sarflanishi ustidan nazorat o‘rnatilib, ta‘lim muassasalarining moliyaviy holati to‘g‘risida ishonchli axborot shakllantiriladi. Shu munosabat bilan quyidagi takliflarni ilgari surish maqsadga muvofiq:

- moliyaviy hisobotlarni tayyorlashda raqamli va avtomatlashtirilgan tizimlardan foydalanishni kengaytirish;
- hisobot shakllarini xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga yaqinlashtirish;
- moliyaviy hisobotlar asosida boshqaruv qarorlarini qabul qilish amaliyotini kuchaytirish.

Mazkur chora-tadbirlar oliy ta'lim tashkilotlarida moliyaviy shaffoflikni oshirish, resurslardan samarali foydalanish hamda ta'lim sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.